

چاوپیکهوتن له گهډان دان براون (نووسه‌ری کۆدی داڤینشی)

وه‌رگيراني له ئینگلیزییه‌وه: شیروان خدر

ئهم گف‌توگۆیه له‌گهډان دان براون ، له دوابه‌دوای بل‌لو‌بوونه‌وه‌ی کتیبی (قه‌لی ژماره‌یی) ساز‌دراوه، که ن‌زیکه‌ی سئ ملیۆن دانه‌ی لیفرۆشراو، وه‌رگیر‌درا بو زیاتر له چ‌ل زمان‌ی جیهانی.

دان براون نووسه‌ری (کۆدی داڤینشی) که به‌وه ناوبانگی ده‌ر‌کردو، دواتر ئهم رۆمانه‌ی ک‌را به‌ فیلم و سه‌ر‌که‌وتنیکی گه‌وره‌ی به‌ده‌سته‌ینا که ن‌زیکه‌ی چ‌ل ملیۆن دانه‌ی له‌م رۆمانه‌ لیفرۆشراو به‌هه‌مان شیوه‌ وه‌رگیر‌درا بو زیاتر له چ‌ل زمان‌ی جیهانی. کتیبه‌کانی دان براون بریتین له (قه‌لی ژماره‌یی)، (کۆدی داڤینشی)، (راسته‌ی فریوده‌ره‌که)، (فریشته‌کان و شه‌یتانه‌کان). دوا‌یین کتیبیشی که هیشتا نه‌که‌وتۆته بازار‌ه‌وه رۆمانی (کلیلی سلیمان)ه.

له ئیستادا کۆمپانیاکانی به‌ر‌هه‌مه‌ینانی سینه‌مایی خه‌ریکی نه‌وه‌ن رۆمانی (قه‌لی ژماره‌یی) وه‌ل فیلمیکی جیا له‌و فیلمانه‌ی که ده‌زگای هه‌والگری و ده‌زگای ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی به‌ر‌هه‌میان ده‌هینا، به‌ر‌هه‌مه‌ینن.

وه‌رگير

* بېنگومان رووداویکی گرنګ بووه هۆی ئیلهامبه خشی نووسینی رۆمانی قهلائی ژمارهیی، دهتوانی لهسەر ئهوهی که روویدا فراوانتر بدوی؟

– بهر له چهند سالیک پیش ئیستا، من له زانکۆی فلیپس ئیکستهری ئەکادیمی له نیوهامشیر دهرسم دهگوتهوه. له یهکی له رۆژه چاوهرواننه کراوه کانی بههار، دهزگای ههوالگری ئەمریکی له ناو زانکۆدا دهرکهوت، یهکی له خویندکاره کانی ئیمهیان دهستگیر کرد، به گومانی ئهوهی ههپهشهی له ئاسایشی نهتهوهیی کردوه، ئەم خویندکاره نامهی له ریگای پۆستی ئەلیکترۆنییهوه بۆ یهکی له هاوڕیکانی ناردوه، تیایدا گوتوویهتی که چهند رقی له سهروک کیلنتون دهیتهوهوه پۆیسته لیبدریت. دهزگای ههوالگری هاتبووه ناو حهرمی زانکۆوه لهپیناوه ئهوهی لهوه بکوئیتهوه ئاخۆ ئەم خویندکاره ئەم قسانهیی بهراستی بووه. دواي لیکۆلینهوه لهگهیدا دهرکهوت قسه کانی ههپهشه کار نهبووه. ئەم رووداوه منی ههژاند. من ناتوانم لهوه تیبگم دهزگای ههوالگری چۆن بهمهی زانی ئەم مندالانه له ریگای پۆسته ئەلیکترۆنییه کانهوه چی دهبیژن. دهستم به ههندي لیکۆلینهوه کرد سهبارته به دهزگاکان. وهک دهزگای ههوالگری چۆن ئەم زانیارییه ههوالگریانه دهستمۆ دهکن، ههروهها ئهوهی دۆزیمهوه بېنگومان ریگاوخۆشکه ر بوو بۆم. ئهوهم بهرجهستهی کرد، که ریخراویکی گهوره ههیه وهک ریخراوی دهزگای ههوالگری، تهنه له 03% ی هاوولاتیانی ئەمریکا پهی به بوونی دهبن. ئەم دهزگایه پێی دهگوتری؛ دهزگای ئاسایشی نهتهوهیی (NSA)، نیشتمانی دزه گوینگرته کانه. ئەم دهزگایه وهک گهسکی کارهباي زانیارییه ههوالگرییه کان له ههموو کونجیکی دونیا ههلهدمژی، ههلهدمستی به ئاماده کردنی که رهسته کان و چالاکي تیکدهرانه. ههروهها ئەم دهزگایه سوپهر کۆمپیوتهره له گهرانی ئیمهیل و ههروهها زانیاری ژمارهیی که به دواي وشهی ترسناکدا دهگهری له رستهدا، بۆ نمونه وهک وشه: کیلنتون و کوشتن. ئهوهی زیاتر لهبارهی ئهوه دهزگایه پر له نهینیه فیتری بووم، ئەو کیشه ئەخلاقییانهی له چوار دهوری دهزگای ههوالگریدا کۆبۆتهوه، ههروهها تاییه تههنديتی مهدهنی بوو، بووه مایهیی دهرک پیکردنم و، بووه باکگراوندیکی گهورهی رۆمانی قهلائی ژمارهیی. ئەمه دهستیکی نووسینی رۆمانی قهلائی ژمارهیی بوو.

* دهزگای ئاسایشی نهتهوهیی سهرنجراکیشهره، دهتوانی له بارهیی ئهوه دهزگایهوه زیاترمان پێی بلێت؟

– له 4ی نۆفهمبهری سالی 1952 له کاتژمیر 12:01 دهقهی بهیانی لهلایهن سهروک ترومان دامهزرا. هیچ تیبینییهک له بارهیی ئەم رووداوه لهلایهن کۆنگریسهوه تۆمار نهکرا. دهزگای ئاسایشی نهتهوهیی تۆمهتهکانی ئاسان بوو بۆ بهرههلهستیکردن و کردنهوهی کۆدی زانیاری ههوالگری لهلایهن ولاته بهرههلهستکاره کانی دژ به ئەمریکا له ههموو شویتیکی جیهان. دووهم ئەم دهزگایه بووه خولقینهری هۆکاره کانی توانستی پهیوهندی بهشیوهیهکی گرهنتی له نیوان سوپای ئەمریکا و بهرپهرسان.

به شیوازیکی دی، دهزگای ئاسایشی نهتهوهیی بهرپرسپاره له سهرهلهدانی جهنگی زانیاری- نهینیی خهلهکانی دیکه دهزوی له کاتیکیشدا ئیمه دهپاریژن؛ ئەوان تهنه کۆدشکینهری جیهان نین، بهلکو ئەوان نووسهری کۆده کانیشتان. ئەمرۆ ئەم دهزگایه بودجهی سالانهی دهگاته 12 ملیار دۆلار، نزیکهیی بیست و پینج ههزار بهکارهینهره فهرمانبهری ههیه. نزیکهیی 86 هاکنه زهوی ههیه له قهلائی مید، میرلاند، که ئەمهش مالی کۆمپیوتهره، چالاکترین شوینته له جیهان، ههروهها لهگهڵ ههنديک له باشترین نووسهره نهینیه کان و ماتماتیکزان و تهکنیکاران و شیکارکاره کان. قهلائی ژمارهیی لهبارهیی ئەو ئافرهته چالاکهیه، که کاری نووسهری نهینیه، له ناوهوهی ئەو دیواره پیرۆزه ئەم کاره دهکات.

* بۆچی خهلهکانیکی کهم گوئیستی دهزگای ئاسایشی نهتهوهیی بوونه؟

– له رۆمانه کهدا، شیکهروه ههوالگرییه کان نوکتهیهکی لهسهر کورتهکراوهی NSA دروستکردوه، که (NSA) کورتهکراوهی (دهزگای ئاسایشی نهتهوهیی)، نوکته کهش ئەمهیه که بۆ کورتهکراوهی (ئهمه دهزگای نییه) (No Such agency) یان

کور تکراره‌ی (هیچ کاتیک هیچ نالی) (Never say anything) یه. له گه‌ل ته‌وه‌ش ده‌زگای ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی به جددی ده‌زگایه‌کی نه‌پنیه، هه‌ر ده‌بی واش بیت. ته‌و به‌رپرسیاره له ئاسایشی ته‌و نیشتمانه به‌رامبه‌ر به هه‌ندی هیزی گه‌وره‌ی دوژمنکار. هه‌ندی جاریش هاوکات ده‌بی له ده‌ستپوه‌ردان له ژيانی هاوالاتیانی مه‌ده‌نی، ته‌مه‌ش واده‌بینری که خویان له کاری خه‌لکی تپوه‌ده‌گلینن به بی ته‌خلاق ناوزه‌د ده‌کرین.

گره‌نتی پاریزراوی ته‌م ده‌زگایه‌ی زور چالاکتره به قه‌لایه‌کی توندو تول ده‌وردراوه به‌رامبه‌ر به چاودیری گشتی، ده‌زگایه‌کانی دی زور له‌به‌رچاوترن و به‌و شیوه‌یه پاریزراو نین. سه‌رباری ته‌وه‌ی خه‌لکانیکی زور گوئیستی ته‌م ده‌زگایه‌ نه‌بوونه، ته‌م راستیه به خیریایی ده‌گوری. بیگومان ته‌و که‌سانه ئاگایان له‌باره‌ی کومه‌لگای هه‌والگری هه‌یه، هه‌ست به بوونی ته‌م ده‌زگایه ده‌که‌ن له ریساو ره‌وشته گشتیه‌که‌ی. هه‌روه‌ها به‌کاره‌ینه‌رانی کومپوتهر ته‌وانه‌ی بلیمه‌تن (هاکه‌ره‌کان) له‌باره‌ی تایه‌تمه‌ندی له سه‌رده‌می ژماره‌یی، زیاتر ده‌رکیان به‌م ده‌زگایه‌و چالاکیه‌کانی هه‌یه.

شه‌ر له پیناو مافه‌کانی تایه‌تمه‌ندیتی له جیهانی ژماره‌یی ده‌بیتته جیگای بایه‌خ، وایزانم ده‌بیتته کیسه‌یه‌کی سه‌ره‌کی سالانی داهاتوو. هه‌موومان ده‌توانین مه‌زنده‌ی گوئیستیبوونی زیاتر له‌م ده‌زگایه‌ بکه‌ین که ته‌و جه‌نگه له نیوان ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی و تایه‌تیه‌کانی هاوالاتیان گه‌شه ده‌سه‌نیت.

* چۆن ته‌م هه‌موو زانیاریه‌ت له‌سه‌ر ته‌م جوړه ده‌زگایه نه‌پنیه به‌ده‌سته‌ینا؟

- زوربه‌ی زانیاریه‌کانی ده‌زگای ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی مولکی گشتیه، که‌واته ده‌زانی له کوپوه به ده‌ستیان دی‌ئی. جیمس بامفورد کتیپیکی چاکی هه‌یه، که له‌لایه‌ن ده‌زگای ئاسایش خویانه‌وه پیشکه‌شکراوه، هه‌روه‌ها هه‌ندی سه‌رچاوه‌ی هه‌والگری پيشوو له‌باره‌ی کاغه‌زی - سپی به‌شیوه‌یه‌کی به‌ر فراوان له‌سه‌ر ته‌م بابه‌ته‌یان نووسی. منیش به‌ختم هه‌بوو له هاواریه‌تی کردنی دووان له هه‌والگرانی پیشوو، که کاریان نووسینی نه‌پنی بوو، له ریگای ته‌دریسی نادیاره‌وه په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه کرد، تا ئیستاشی له‌گه‌لدا بیت ناسنامه‌کانمان به‌نه‌پنی مایه‌وه.

له‌سه‌ره‌تادا من به‌م زانیاریانه سه‌رم سوږما که‌وا پینی ده‌به‌خشن، من گومانم کرد، سه‌رباری ته‌وه‌ی که به‌روونی له‌لام ناسراون، له‌وانه‌یه ته‌وه‌ نه‌بن که‌وا باسیان کرد، زیاتر قسه‌مان کرد، گه‌یشتمه ته‌وه که‌وا ته‌وانه هه‌والگرن، ته‌م ته‌وی دی ناناسی، له‌گه‌ل ته‌وه‌ش چیرۆکه‌کانیان له‌یه‌ک ده‌چی. کاتیک پرساری ته‌وه‌م کرد بوچی به‌شداریان له زانیاری هه‌والگریه‌کان کردوو. وه‌لامه‌که‌ی یه‌کی له نووسه‌ره نه‌پنیه‌کان بردمیه لایه‌کی تره‌وه، گوتی من زانای ماتماتیکم نه‌وه‌ک سیاسی، ته‌کنیک و مامه‌له‌کانی ده‌زگای ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی پیوسته، بروام پینکه، به‌لام ئاستی نه‌پنیه‌که‌ی ترسناکه، گومان دروست ده‌کا. وایزانم کاریکی باشه بو هه‌مووان که ته‌م ده‌زگایه به‌ره به‌ره ده‌بیتته رای گشتی. من هه‌لگری زانیاریه نه‌پنیه‌کان نیم؛ زانیاریه‌کان بیگومان من هه‌لاینده‌گرم بو ته‌وی، به‌لام له‌ویدا به‌شیوه‌یه‌کی زیره‌کانه له‌گورنراوه. من ته‌نها ده‌توانم بیانخه‌مه روو.

* به‌ر له ده‌ سال ئیمه‌ هیچ کات له‌باره‌ی مافه‌کانی نه‌پنی بوون خوینده‌وه‌مان نه‌بوو، ئیستاش بوته کیسه‌یه‌کی گه‌وره. بوچی؟

- به‌ره‌سته‌کان. له‌وکاته‌دا له‌باره‌ی زانیاریه‌وه به‌ره‌سته هه‌بوو، ئیستا ته‌کنیک ته‌مه‌ی گوری. ته‌م کاته له ریگای روژگاریکی داخراو نامه‌کانمان له ریگای خزمه‌تگوزاری پوستی ته‌م‌ریکاوه ده‌نارد، ئیستا له ریگای پوستی ته‌لیکترۆنیه‌وه ده‌نیرین.

کومپانیا جیهانیه‌کان ئیستا تیلیکۆنفرانس به‌کاردیتی بو کوبوونه‌وه نه‌پنیه‌کانی خویان. یه‌که‌مجار ئیمه به‌لگه‌و دوکومینته‌کانیان له ریگای که‌سیکی باوه‌پیکراوه‌وه ده‌نارد، ئیستا له ریگای فاکسه‌وه ده‌نیرین. هه‌موو ته‌و گواسته‌نه‌وانه له ریگای توږیکی فراوان له کابل و مانگه ده‌سکرده‌کانه‌وه‌یه، مه‌حاله به پاریزراوی بمینیتته‌وه. ته‌کنه‌لوژیای به‌رز په‌یوه‌ندیه

جيهانيه كاني زياتر گشتي كرد، به لام لايهني ننگه تيفي تهويه هه موومان به رادهيه كي زور له وه زياتر تامه زرؤي بينيني تهويه ده كه ين بپرديين.

* به راستي حكومت ئيمه يله كاني ئيمه ده خوئنته وه؟

- حكومت چهندين ساله چاوديري په يوهندي هاوالاتيان ده كا. سه رباري ته مهش هاوالاتيان له و باره وه زور بيتا گانه، هه لبه ته بهرپرسان و پسپوران له بوازي په يوه ستبوون به نهينيه وه دهرك به و موماره سه يه ده كه ن. گفتوگو كردن له باره ي ره وشته ئالوز كاوه كان رابردويه كي هه يه و، هه ندي له چه ته گه ره كان به رامبه ر پؤستي ئه ليكتروني و موبایل و فاكس و په يوه ندييه كان ده توانن بو بهرپرسان يارمه تيدهر بن له جيته جيكردي ياسا له راوكردي تومه تباره ترسنا كه كان.

ته م پرسياره زياتر په يوهندي به مافه مه ده نييه كانه وه هه يه نه وه ك ده زگاي ئاسايشي نه ته وه يي. له سالي 1950 ده زگاي ئاسايشي نه ته وه يي (NSA) ته و كاته له ريگاي پرؤزه نهينيه كه ي شارمو كدا رووبه رووي هه موو ته و تيليگرامانه بو وه و، هه لسا به پشكينان، چي ته وانه ي له ده ره وه ي ولات ده هاتن يان ته وانه ي له ناوه وه ي ولات. به شي ته كنه لوژياي زانباري و يه كيتي روژئاوا له ژير گوشاريكي به هيزي سياسييه كان بوو بو هاريكار يكردي ته وان، ته م هاو كار ييه شيان جيته جيكردي.

پرؤزه ي شارموك تا سالي 1975 كاريگه ري خوي هه بوو. پلانه كه ي نيكسون هيوستن ته و پالپه ستويه ي نه ما، دواتر مؤله تي پرؤزه ي رينمايه كان زياتر بوو له چاوديري كرندي په يوه ندييه كاني هاوالاتيان، هه لسان به داناني ليستيكي گه و ره له هاوالاتيان ته مريكي كه زانباري له باره يان به ريك و پيكي دانرا. بينگومان نووسينگه ي ليكولينه وه ي فيدرالي چه ته يه كي گه و ره ي بيتا برووي كومپيوته ريستي وه ك خوزي ئارديتا گرت له ريگه ي چاوديري چالاكيه كاني كومپيوته ر له زانكو ي هار فارد. ده بيني له م جو ره چالاكيه دا هيج شتيكي تازه به دي ناكه يت.

* ئايا ياسايه ك بو دزه نه كردن بو ناو ئيمه يله كان نييه؟

- له ئيستادا ياساكان له باشترين حاله تيدا، گالته جاريه. ياساي نهيني په يوه ندييه ئه ليكترونييه كان (ECPA) زانباري ته وه ده دن، كه پؤستي ئه ليكتروني تايهت ناتوانر يت چه ته يي له سه ر بكرئ، به لكو ته نها گواستنه وه يه. هه رچونيك بيت، كاتيكي ئيمه يل له ريگاي ئه ليكترونييه وه هه لده گيرئ، ته مه گه مه يه كي عاديلا نه يه و، بهرپرسان ده توانن له ريگاي ياساييه وه بچنه ناويه وه. گالته جاري له م ياسايه ته وه يه، پؤستي ئه ليكتروني سه فه ريكي لاساييكه ره وه له سيرفه ريكه وه بو سيرفه ريكي ديكه ده كات: ته و كاته ي كه (له گواستنه وه يه) هه لده گير يت له هه موو سيرفه ره كاني دنيا.

كه لينه كان روون و ئاشكران. ئاسان نييه ته م چاوديري كرنه بسه لميني كه هيج بيانويه ك نييه بو ته وه ي رووبدات. به لام زورينه ي پسپوراني تايهت به نهينيه كان ريككه وتوون له سه ر ته وه ي چاوديري كرنه كه به ربلاوه. ته مه ته و خاله ده پيكن كاتيكي وا داده نين: حكومت بهرگري ده كا - - چالاكي تيرور دژ به ته مريكا له زيادبووندايه (له لايه ن هه ندي سه رچاوه ي ناوه خو)، ته م بهرگري كرنه بينگومان هه يه بو پاراستني ئاسايشي نه ته وه يي له هه ر بار يكد ا بي. ته مه ئاسانه - ته كنيكي له ئيستادا بو حكومت گه رانه به دواي ريژه يه كي زور له زانباريه نهينيه كان، له رووي كرده ييه وه ته و زانباري يانه زور كاريگه رن له باري تيچوونيدا. ياسايه - ياساكاني ئيستا وه كو ته وه دنووسريته وه كه هيج بهر به ستتيك بو ده زگا كاني هه والگري دروست ناكات له به دوا داچوون به دواي په يوه ندي هاوالاتيان له چالاكي تيكد ه رانه. رابردويه كي ميژوويي كومه لگايه، هه والگه ره كان ميژوويه كي دوورو دريژيان هه يه له پاراستني ئاسايشي نه ته وه يي ناوه خو، ته مه ش له ريگاي كو كرنه وه ي زانباريه هه والگريه كانه وه يه.

سيسته مي شارموك و مينار يت دوو نمونه ن. به لگه ش بو ته مه هه موو روژ چهن دان چيروك هه يه له هه واله كاني هاوالاتيان: تومه تي فريوداني مندال له كاره كاني سيكس و دزي كردن و بازرگاني مادده بيتهوشكه ره كان، هه ميشه ته م گر تانه له به رامبه ر دادگادا به به لگه ي گوپگرتن له په يوه ندييه تايهت يه كانه وه پشت به ست ده بي. زور جار ان واي ليدي دادگا فه رمان به سوود وه رگرتن له پؤستي ئه ليكتروني يان ته له فونه كان ده دا. به لام ئاسان نييه ويتاي ته وه بكه ي له كاتي

تهنگزه کاندا فرمانه کانی دادگا بههههه وه بگری، تهههه کاریکه مومکین نییه. یاساکان به پیچه وانه ی پاراستنی بهرزه وهه ندییه کانی گشت ده شکینه وه.

*** زۆرینه ی هاو لاتیان کړنوش بو یاسا ده بهن، بوچی تاکه کان گرنگی به یاسا ده دهه، که له وانیه ده زگا کانی حکومت گوی له په یوه ندییه تاییه تیه کانیان رابگرن.**

– یه که م، کیشه یه کی ته خلایه هیه، روون بیت یان نا، ده مانه وو له کومه لگایه کی ژورویلی بژین، که له ویدا برا گوره له هه موو روویکه وه دهروانی. به لام ترسه گوره که له وهیه؛ که خراب به کارهینان و خراب تیگه یشتن له و زانیاریانه یه. بو نمونه، ته و نامه ته لیکتر و نییه ی که ده نیرم، ده خویند ریتته وه، ته مه شو و ژنه که م ده به مه دهروه، چون ته مه وه ده گیری؟ تایا کاته که به سه ده بهین، یان دهیکوژم؟ له بهرته وه ی زمان زور ئالوزه، ده که ویتته باری خراب تیگه یشتنه وه. ده ره نجامه کان رهنگه کاره ساتی لیکه ویتته وه.

*** له تواناندا هه یه "نمونه یه کی زیندوو" مان پیبیه خشی، له باره ی چیروکیکی ترسناک له باره ی هه لگوتانه سه ر یان خراب تیگه یشتن؟**

– به دلنیا یه وه، یه کی له و شتانه ی به م دوایه گوپیستی بووم، که بووه جوړیک له ته فسانه ی سهرده م. هه ره چنده که ناتوانم حوکم بدم له راستگویی ته م چیروکه، ته مه ش نمونه یه کی باشتره له هه جوړه شتیکی دی که ئیستا بهر گویمان ده که وو، له هه موو کاتیکی شدا روو ده دات. له سالی رابردوو یه کی له قه شه کانی یوتا نامه یه کی ته لیکتر و نی یه بو خوشکه که ی له بوستن ناردوو. که له و روژدها هه ندی له هه رزه کارانی ناوچه که له ته نیشت کلنسا که یدا وه ستابوون، (نانی ته سمه ر) یان به دهسته وه بوو. کامیرا دیجیتاله نوپیه که ی له کلنسا وه رگرتبوو، به هیوای ته وه ی سه رنجی خوشکه که ی رابکیشی. ره سمیکی نانه ته سمه ره که ی گرت. ره سمه که ی به پوستی ته لیکتر و نییه وه له گهل نامه یه ک نارد. تا ئیره هه موو شتیک ئاساییه. به داخه وه، روو داوه کان به و ئاراسته یه وه نه بوون. چاره نووسیکی ناخوشی لیکه وه ته وه. له کاتی تایپکردندا قه شه که تووشی هه له یه ک ده بی و، هه موو ژبانی تا ته به ده گوړی. کاتیکی ده یه وو دهسته واژه ی (نانی ته سمه ره هه رزه کان) (teenagers baked brownies) بنووسیت، ده بیته (هه رزه کاره رووته ته سمه ره کان) (teenagers naked brownies)، بیتاگا بوو له م هه له یه له جیاتی ته وه ی پیتی (B) دابگری پیتی (N) ده نووسی، کرت ته له سه ر ناردن داده گری و نامه که نیشانه ی گه یانندن ده دا بو که سی به رامبه ر.

له بهرته وه ی ته و بیتاگابوو له م ناردنه، که له کاتی تایپکردنه تووشی هه له بووه. ته م نامه یه پییزانراویه له لایه ن کومپیوته ری نهینی حکومت وه، ته وانیه چاودیری مندالان و هه رزه کان ده که ن له باره ی فریودان و کاری سیکس و ره سمی رووته وه له سه ر توری ئینتته رنیت. له مه ش خرابتر کاتیک له گهل نامه که ره سمه که ی ناردوو، لیره دا به دوادا چوونه که ی کومپیوته ری نهینی شیکردنه وه یه کی یه کسه ر بو ته م مه سه له یه ده کات.

لیژنه ی تاییه ت به م کاره هه لسا به پشکینی ره سمه که، هه رچوئیک بیت فایله که تیکچووبوو نه یاتوانی بیکه نه وه. به لام ته وه یان زانی ته و ره سمه ی ناردراوه ته سمه ره، له لایه ن قه شه یه ک ناردراوه له باره ی (هه رزه کاره رووته کانی نووسیوه)، له ریگای خزمه تگوزاری ئینتته رنیتته وه به دوادا چوون له سه ر ناسنامه که ی ده که ن، هه لسان به نهینی کلنسا که یان پشکینی. لیره دا ترس دایگرتن ده بینن گه نجه کان و ته سمه ره کان له ویدا به شیوه یه کی ری و پیک کوکراونه ته وه. ته و ده ره نجامه یان له لا دروست بوو که ته و قه شه یه ره سمی ته سمه ره کانی به رووتی ناردوو... ته وه تومه تیکه... گرتیان.

*** ئایا حکومت ته نها تاکه هیزه، که ده ست له ژبانمان وه ربدات؟**

– بینگومان نه خیر. له راستیدا، حکومت بچووکترین هیزه به رامبه ر به هیزه کانی تر، که ده ست له ژبانمان وه رده ده ن. به هو ی پیشکه ووتنی کومپیوته ری تاییه ت (که سی)، کومپانیا بچووکه کان و تاکه کان له ئاستیکدا ده توانن چاودیری بانکی

زانیارییه کان بکهن. ئایا ده توانی ویتای ئەوه بکهی پیش دهیان سال بە قالیکی گەرە که کەت تیبینی ئەوهی تۆمار دە کرد که کۆپارە کان له هەر شتیکدا چی دە کۆن؟ ئیستا به ریگای تیشکی لیزه ره وه به. کاتیک دوکانداره که له ریگای کارتی تایبه ته یان هەر کاتیک شت بکریت، یه کسه ر ده زانیت که تۆ چیت کریوه ده چیتته ناو لیست و تۆماره کانه وه. ده زگا فرۆشیاره کان دۆلاریک له بری ئەم لیستانه ده دن.

* ئایا ده توانیت نموونه یه کی دیکه م بدهیت، چون ئەوان سیخوری به سه ر ئیمه وه ده که ن؟

– ئەو لیسته کۆتایی پینایه. به ده ر له و کامیرانه ی به رده وام به ئیمه راده هین له زۆربه ی ئامیری رۆبۆته کانی پاره له ناو کابینه ی ته له فۆن، له سوپه رمارکیتته گه وه ره کان، زۆر له و فرۆ فیله سیخوریانیه ی تر. گره وی پیشبرکینی ئەسه په کان، باشتترین نموونه یه له سه ر ئەمه. ئەگه ر به شدار بوو به بری 000 دۆلار بیت له پیشبرکیتیه کانی ئەسه پدا، ده بی ئەوه بزانی ئەو کۆمپانیایه ی سه ره رشتی ئەم پیشبرکیتیه ده کات 10 هینده ی ئەو بره پاریه قازانج ده کات به هۆی فرۆشتنی ئەو زانیارییه تایبه تیان له سه ر که سی به شدار بوو، ئەمه ش له ریگای ته نها ئیمه یلیکی راسته وخۆوه. نموونه یه کی دیکه له هه موو شویتیک (شوینی پیوانی پالەپه ستۆی خوین) هه یه، زۆربه ی شوینه کانی پیوه ری پالەپه ستۆی خوین بۆ پشکنینی خوینه کەت نامەت بۆ نانیری، به لکو کۆکردنه وه ی لیسته کانه بۆ کۆمپانیاکانی ده رمانساز.

ویبگه ری جیهانی جا هه رچییه ک بیت ته نها تایبه تمه ندی نیه. زۆربه ی به کارهینه ره کانی کۆمپیوتەر تا ئیستا ده رک به وه ناکه ن مالپه ره کانی ویبگه ر، که ده یکه نه وه له زۆربه ی کاته کان چاودیری کراوه. له کاتی کردنه وه ی مالپه ره که ئەوه نیشان ده دات، تا چه ند ئەو به کارهینه ره له ناو ئەو مالپه ره یه، که ی ده رده چیت، ئەوه ی که وا هه لیشده گیری و داده گیری زانراوه. که واته تۆ له ریگای تۆره وه سه ردانی مالپه ره کان ده که ی، ناته وی که س به م سه ردانه ته وه بزانی، تۆ له مه وه ده بی دیسان بیری لیکه یته وه که مه سه له که زانراوه.

بگه ره کاره کانی رۆژانه مان تۆمار ده کری، هه ره وه ها ده توانن بگه ری نه وه سه ری به هۆیه وه راوه دومان بنین. یه کیک له چیرۆکه کانم که له سه رووی چیرۆکه کانی دیکه مم داناوه، یه کی له سیاسیه کانی کالیفۆرنیا که خۆی کاندید کردوو بۆ هه لبژاردن، که دژ به کاندیدی خیزانیکی کۆنپاریز بوو، هه روا به سانای فیلمیکی فیدیوی دژ به خیزانه کاندید کراوه که ده دا به پیاویکی ئاسایی بۆ ئەوه ی له بری هه ر کۆپیکردنیکي ئەم فیلمه 100 دۆلاری پیده دا، بۆ ئەم کاره له هه ر فیلمیک لیستیکی دانا. لیسته که هه ندیک ناوونیشانی تیدابوو که هه یچ مانایه کی نه بوو. ئەم لیسته که وته به ر ده ستی رۆژنامه کان. هه لبژاردنه که به رله وه ی ده ستپیک، کۆتایی هات.

* ئەوه ی له داها تودا له کۆگاکانمان هه لده گیری، زیاد کردنی یان له بار بردنی تایبه تمه ندییه کانه؟

– رۆژ له دوای رۆژ نهینیه کان که متر ده بنه وه. هاوڵاتیان نهینیه کانیا ن که م و که متر ده بیتته وه. ته نها ئەوان زه ره رمه ندن. جیهان بۆته شویتیک ترسناک، ئاسایشمان پاریزگاری کردنی زه حمه تر ده بی. تۆمه تباره کان له گه یشتن به زانیارییه کان هه مان ته کنیکیا ن هه یه. ئەگه ر حکومه ت بیه وی ئەو تیرۆریستانه بگری، ئەوانه ی پۆستی ئەلیکترۆنی به کار دین. ده بی ئیمه دلنیا بکری نه وه له و جو ره چاودیریانیه ی له سه ر په یوه ندییه کانمان دانه نری.

خه لکانیکی زۆر هه ن، که هه ولی دۆزینه وه، به ده سه تهینانی ناوه ندیکی به خته وه ر ده دن – کللی سیسته می تایبه ت که ریگا ده دا به به رپرسا ن بۆ چاودیکردنی په یوه ندییه کان له ریگای مۆله تی دادگاوه – سه رباری هه ول و تیکۆشانه کان بۆ هه ندیک له مانه وه ی رووخساری نهینیه کان، به لām له کۆتاییدا باجه که ده دین به ئاسایشی نه ته وه بی، باجیکی ته واو زه ره رمه نده له نهینیه کانمان.

* مه رگی ئەو تایبه تمه ندییه (نهینیا نه) له هه موو هه واهه کان ناخۆشتره؟

- به تهواوی نا. ئەگەر ئەو رابگه‌یه‌نم زۆربه‌ی خەلک داوا دەکەن سەرم پەل بدەن، بۆیە ئەگەر بیرت لەو کاره‌ کردووه، زۆربه‌ی شتەکان که روو دەدەن له کۆمه‌لگا. له‌بەرئەوه‌ روودەدا چونکه‌ کۆمه‌لگا تایبه‌تمەندی هه‌یه - - تۆمه‌تبارەکان به‌ ئاستیکی باش پێویستیان به‌وه‌ هه‌یه‌ له‌ کاتی روودانی تاوانیک ناویان نه‌هێنی. مرۆف پێویستی به‌ تایبه‌تمەندی هه‌یه‌ بۆ شکاندنی یاساو رزگاربوونی له‌ سزا. تاوانه‌کانی دەستدریژی کردنه‌ سەر مندالان و تیرۆریستان و تاوانبارە ریکخه‌ره‌کان - - زۆربه‌یان له‌ که‌رتی تایبه‌ت کار ده‌کەن. که‌واته‌ په‌یوه‌ندییه‌کان و چالاکییه‌کانیان که‌متر تایبه‌تمەند (نه‌هێنی)ن. چونکه‌ ئەمه‌ درێژه‌ ناکیشی. بینگومان پرساریک خۆی بینیته‌ پێشه‌وه‌ یان نا، ئیمه‌ باوه‌ردارین به‌وه‌ به‌رپرسانه‌ی که‌ یاسا جێبه‌جێ ده‌کەن و، نه‌هێنه‌کانی ئیمه‌ ده‌بینن، یان بروا به‌وه‌ خه‌لکانه‌ نه‌که‌ین که‌ خۆمان هه‌لمانیژاردن سەرپه‌رشتیمان بکەن، ئەم پرسیاره‌ له‌ رۆمانه‌که‌دا ئاراسته‌ی دوژمن ده‌کری " Quis custodiet ipsos custodies " ، که " کج پاسه‌وانی پاسه‌وانه‌کان بکا؟ "

* هه‌ج ریکایه‌ک نییه‌ بۆ پاراستنمان له‌ ترسی چاوه‌کان؟

- له‌ کۆتاییدا، نه‌هێنی و تایبه‌تمەندییه‌کان له‌ شۆرشێ ژماره‌یی رزگاریان ناویت. له‌ کۆمه‌لگایه‌ک ده‌ژین ته‌کنه‌لوژیا به‌ره‌و تروپیک پەل ده‌هاوێژی. زۆربه‌ی چالاکییه‌کانی رۆژانه‌مان له‌سەر کۆمپیوته‌ره‌که‌ی ماله‌وه‌ جێبه‌جێ ده‌کەین - دانی باج، ده‌نگدان، بازارکردن، هه‌موو خۆشییه‌کانمان، پرۆگرامی سینهماکانمان ده‌گۆرین، پرۆگرامی گوێگرتنمان له‌ میوزیک له‌ گۆرینی سی دی یه‌ک ده‌گۆرین... هه‌موو ئەو زانیارییه‌ تایبه‌ت و نه‌هێنیانه‌ به‌ ناو مانگه‌ ده‌ستکرده‌کان و کێبڵه‌کانه‌وه‌ تی‌ده‌په‌رن.. ئەمه‌ ساویلکه‌یه‌ ئەگەر هه‌ندی ریکای پێشبخه‌ین، وابزانین ئەو زانیاریانه‌ به‌ پارێزراوی ماون.

* چۆن پێویسته‌ خۆمان ناماده‌باش بکەین بۆ کۆتایی نه‌هێنان به‌ نه‌هێنییه‌کان؟

- سه‌باره‌ت به‌ ئیمه‌وه‌ گرنگترین شتی که‌ بیکه‌ین ئەوه‌یه‌ مه‌رگی تایبه‌تمەندییه‌کان دووانه‌یه‌یه‌ - به‌ واتای ئەوه‌ی دزه‌کان زیاتر له‌باره‌ی ئیمه‌وه‌ ده‌زانن، هه‌روه‌ها ئیمه‌ش زیاتر له‌باره‌یان ده‌زانن. که‌واته‌ ده‌بی بزاین شوپنه‌کانی پزیشکی و دوکاندارو سوپه‌رمارکیته‌کان زانیارییه‌کانی ئیمه‌ ده‌فرۆشن. له‌ ریکای ماله‌په‌رکه‌نه‌وه‌ چاودێری هه‌موو جووله‌و بزواتیکمان ده‌کەن. که‌واته‌ ده‌بی ئیمه‌ هۆشیار بین به‌ر له‌ چوونه‌ ناو ئەو ماله‌په‌رانه‌وه‌.

* سیناریۆیه‌کان زۆر جارسکه‌رن، ده‌توانی هه‌ندی وشه‌ی هیوابه‌خشان بۆ به‌یلتیه‌وه‌؟

- به‌دلنیایه‌وه‌ مه‌رگی نه‌هێنی هه‌ندی شوپنه‌واری خراب دروست ده‌کا، که‌ تا ئیستا ویتامان نه‌کردووه‌ - - ئەمه‌ وامان لێده‌کا زیاتر ره‌وشتی بین. ئەگەر بمانه‌وی زیاتر روون بین بۆ به‌رامبه‌ره‌کانمان، ره‌وشتمان وه‌ک کۆمه‌لگا باشتەر ده‌بی. بیر له‌ بابه‌ته‌که‌ بکه‌وه‌.. که‌واته‌ ئەوه‌ ده‌زانیت شاره‌که‌ت هه‌موو ئاگادارن کاتی که‌ ده‌چیته‌ سەر ئینته‌رنیت، به‌ سه‌رنجیکی خیرا جله‌کانی ژیره‌وه‌ی (لویس له‌ین) ده‌بینی. به‌لام تۆ بریار ده‌ده‌ی شتیکی دیکه‌ بکه‌ی... له‌وانه‌یه‌ گه‌ران بیت به‌دوای کتیبیکی باش.

سه‌رچاوه‌: www.danbrown.com

تیبینی: ئەم چاوپێکه‌وتنه‌ له‌ ژماره‌ 222 ی گوڤاری کاروان بلاووته‌وه‌.